

ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี

นางสาวอัมพร ระดมสุทธิศาล



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเวชศาสตร์ชุมชน ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974-333-796-2

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PREVALENCE AND FACTORS RELATED TO ANEMIA IN PREGNANCY,
SARABURI HOSPITAL.

Miss Ampom Radomsuttisal

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Community Medicine

Department of Preventive and Social Medicine

Faculty of Medicine

Chulalongkom University

Academic Year 1999

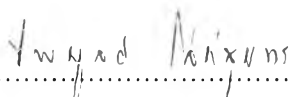
ISBN 974 -333-796-2


หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี
โดย	นางสาวอัมพร ระดมสุทธิศาล
ภาควิชา	เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ทศพร วิมลเก็จ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ

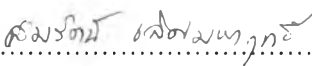
คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

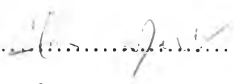

..... คณบดีคณะแพทยศาสตร์
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ไพบูลย์ โล่ห์สุนทร)


..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ทศพร วิมลเก็จ)


..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ)


..... กรรมการ
(แพทย์หญิงมัลลิกา สุวรรณศิริ)

อัมพร ระดมสุทธิศาล : ความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ โรงพยาบาล
ศูนย์สระบุรี. (Prevalence and Factors Related to Anemia in Pregnancy , Saraburi Hospital)
อ. ที่ปรึกษา : ผศ. นพ. ทศพร วิมลเก็จ, อ. ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ ,84 หน้า.
ISBN 974-333-796-2

การศึกษาค้นคว้าความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่
โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาแบบตัดขวาง โดยการสัมภาษณ์หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์
ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2542 ถึง เดือนมีนาคม 2543 มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความชุก และปัจจัยด้านประชากร
เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านชีวภาพ และความรู้เรื่องโภชนาการและภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ ประชากร
ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์ครั้งแรกที่โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี จำนวน 835
คน ยืนยันภาวะโลหิตจางโดยผลทางห้องปฏิบัติการ คือ ค่าฮีมาโตคริต โดยใช้เกณฑ์ที่ค่าฮีมาโตคริต น้อยกว่า ร้อยละ 33
จากการศึกษาพบความชุกของภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ ร้อยละ 32.9 ส่วนใหญ่เป็นภาวะโลหิตจาง ระดับที่ 1 (Hct
ร้อยละ 27-32) อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี เชื้อชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาระดับประถมศึกษาใกล้เคียง
กับระดับมัธยมศึกษา อาชีพ แม่บ้าน รายได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท/เดือน อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล อายุครรภ์
ในไตรมาสที่ 2 (14-26 สัปดาห์) เป็นการตั้งครรภ์ลำดับที่ 1-2 ไม่เคยมีประวัติการแท้งบุตร หรือทารกปริกำเนิด
ระยะห่างระหว่างการ ตั้งครรภ์ 1-3 ปี คะแนนความรู้ ระดับปานกลาง (12-17 คะแนน) จากการทดสอบทางสถิติพบ
ว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะโลหิตจาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม
คือ อายุ ($p = 0.017$) รายได้ครอบครัว ($p = 0.047$) และ ปัจจัยด้านชีวภาพ คือ ระยะห่างระหว่างการตั้งครรภ์ ($p =$
 0.006) สำหรับปัจจัยด้านความรู้เรื่องโภชนาการและภาวะ โลหิตจาง พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับภาวะโลหิตจางใน
หญิงตั้งครรภ์ ($p > 0.05$)

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอแนะให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระบุรี ใช้กลวิธีแก้ปัญหาโดยเน้นการให้
คำปรึกษา เรื่อง การวางแผนครอบครัว การแต่งงานและมีบุตรเมื่อถึงวัยที่เหมาะสม การมารับบริการฝากครรภ์ในระยะ
แรกที่ทราบว่ามี การตั้งครรภ์ ให้โภชนศึกษา ให้การดูแลหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะโลหิตจาง ทั้งก่อนคลอด ระหว่างคลอด
และ หลังคลอด การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา การวางแผนครอบครัว และโภชนศึกษาในโรงเรียน ศึกษาสาเหตุของ
ภาวะโลหิตจาง และศึกษาเปรียบเทียบความชุกและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ในสถาน
บริการสาธารณสุขทุกระดับ

ภาควิชา เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม
สาขาวิชา เวชศาสตร์ชุมชน
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

417 52794 30 : MAJOR COMMUNITY MEDICINE

KEY WORD : ANEMIA IN PREGNANCY / HEMATOCRIT / HEMOGLOBIN

AMPORN RADOMSUTTISAL : PREVALENCE AND FACTORS RELATED TO ANEMIA IN PREGNANCY , SARABURI HOSPITAL. (THESIS TITLE) THESIS ADVISOR : ASST. PROF. DR. THOSPORN VIMOLKEJ , THESIS COADVISOR : ASST. PROF. SOMRAT LERTMAHARIT , 84 pp . ISBN 974-333-796-2 .

The purpose of this cross-sectional descriptive study were to survey prevalence and related factors of anemia in pregnancy . The pregnant women who attended the antenatal clinic in Saraburi Hospital were interviewed in the clinic between November 1999 to March 2000. The objectives of the study were the prevalence, demographic , economic, social and biological characteristics and nutritional knowledge related to anemia in pregnancy. Sample in this study were the 835 first time attending antenatal women at Saraburi Hospital , the anemic status were confirmed by the hematocrit less than 33. The prevalence was 32.9 percent. (95% CI =29.7%-36.1%) Most of them were stage 1 anemia (Hct = 27-32 %) aged equal or less than 25 , Thai race , Buddhism , Primary school education as much as secondary school education , housewife , monthly income were equal or less than 10,000 Bath , the habitat were outside the municipal , second trimester (14-26 weeks) with the first or second pregnancy , no history of abortion , pregnancy interval 1-3 years , the knowledge assessed were medium (12-17 point) . The factors related to anemia with statistical significance were demographic economic and social : age (p = 0.017) family income (p = 0.047) and biological factors : pregnancy interval (p = 0.006) but the nutritional and anemia knowledge were not related to anemia in pregnancy (p > 0.05) .

In conclusion it should be recommended to the Saraburi Province Health office to enhance the family planning , Sex education to school children , nutritional education , Antenatal Clinic attending as soon as possible when pregnant , and anemic pregnant women care throughout the pregnancy period . The following study should aim to the cause of anemia in pregnancy and the prevalence in all the Health care levels.

ภาควิชา....เวชศาสตร์ป้องกันและสังคม...
สาขาวิชา....เวชศาสตร์ชุมชน.....
ปีการศึกษา...2542.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษารวม.....ศ.สมรตม์-เลอระดมฤกษ์



กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ ทศพร วิมลเก็จ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งกรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง รวมทั้ง ชี้แนะประเด็นสำคัญที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณา เป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ แพทย์หญิงมัลลิกา สุวรรณศิริ สูติ-นรีแพทย์ ประจำ โรงพยาบาลสระบุรี ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย อำนวยความสะดวก ในการเก็บข้อมูลการวิจัย และสละเวลามาเป็นกรรมการในการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ไพบุลย์ โสฬ์สุนทร ประธาน สอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ชี้ประเด็นปัญหาในการวิจัย ปรับแก้ไขวิทยานิพนธ์ จนสำเร็จลุล่วง และขอกราบขอบพระคุณ นายแพทย์บรรยงค์ พันธุวสี นายแพทย์สาธารณสุข จังหวัดสระบุรี ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และให้คำแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณसानิตย์ พ่วงทรัพย์ และคุณปรียดา แจ้งประดิษฐ์ พี่ เพื่อน และน้อง ที่เป็นกำลังใจรวมทั้งเจ้าหน้าที่คลินิกฝากครรภ์ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ที่อำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือในการจัดเก็บข้อมูลการวิจัย รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่เป็น กำลังใจ ตลอดระยะเวลาการวิจัย จนสำเร็จลุล่วง

อัมพร ระดมสุทธิศาล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1.บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	5
ค่านิยมที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	8
2.ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ทบทวนวรรณกรรม.....	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
3.วิธีดำเนินการวิจัย.....	41
รูปแบบการวิจัย.....	41
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	41
ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา.....	42
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44

	หน้า
4. ผลการวิจัย.....	46
ส่วนที่ 1 ความชุกของภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์.....	47
ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไป.....	47
ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านชีวภาพ.....	52
ส่วนที่ 4 ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ.....	60
ส่วนที่ 5 ความรู้เรื่องโภชนาการและภาวะโลหิตจาง.....	61
ส่วนที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านชีวภาพ และความรู้เรื่องโภชนาการและภาวะโลหิตจาง ระหว่างตั้งครรภ์.....	64
5. อภิปรายผลการวิจัย สรุปและข้อเสนอแนะ.....	75
อภิปรายผลการวิจัย.....	75
สรุปผลการวิจัย.....	81
ข้อเสนอแนะ.....	82
รายการอ้างอิง.....	85
ภาคผนวก.....	89
แบบสอบถาม.....	90
ประวัติผู้เขียน.....	98

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตารางที่ 1	ร้อยละของความชุก ของภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ประเทศไทย ปี พ.ศ. 2534-2540 จำแนกรายภาค.....	2
ตารางที่ 2	เกณฑ์ขั้นต่ำของค่าฮีโมโกลบินและฮีมาโตคริต ตามข้อกำหนดของ องค์การอนามัยโลก.....	10
ตารางที่ 3	ร้อยละของทารกแรกเกิดน้ำหนักตัวแตกต่างกัน จำแนกตามภาวะ โลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์.....	12
ตารางที่ 4	ความชุกของโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	47
ตารางที่ 5	แสดงข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ของ หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ระหว่าง เดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	48
ตารางที่ 6	แสดงข้อมูลชีวภาพ ได้แก่ ประวัติการตั้งครรภ์ ประวัติการเจ็บป่วยของ หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ระหว่าง เดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	53
ตารางที่ 7	ร้อยละของค่าฮีมาโตคริต ของหญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	60
ตารางที่ 8	ร้อยละของระดับความรู้เรื่องโภชนาการ และภาวะโลหิตจางของหญิง ตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ระหว่าง เดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	61
ตารางที่ 9	ร้อยละของข้อมูลด้านความรู้เรื่องโภชนาการ และภาวะโลหิตจางของ หญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์ที่ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	62

สารบัญตาราง (ต่อ)

ญ

หน้า

ตารางที่ 10	ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับการเกิดภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ที่มาใช้บริการฝากครรภ์ที่ โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	65
ตารางที่ 11	ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านชีวภาพกับการเกิดภาวะ โลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ที่มาใช้บริการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลศูนย์ สระบุรี ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	68
ตารางที่ 12	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านระดับความรู้เรื่องโภชนาการและภาวะ โลหิตจาง กับการเกิดภาวะโลหิตจางในหญิงตั้งครรภ์ที่มาใช้บริการ ฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลศูนย์สระบุรี ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2542 ถึงเดือน มีนาคม 2543.....	74

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1	ความต้องการธาตุเหล็กในหญิงตั้งครรภ์.....14
ภาพที่ 2	แสดงการออกฤทธิ์ของโฟลิกแอซิด และวิตามินบี 12.....20